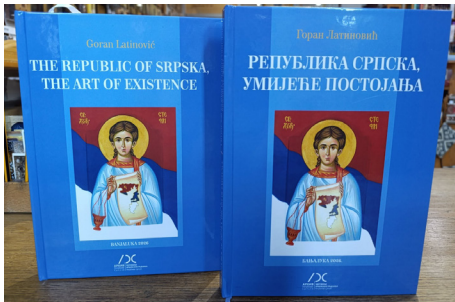

Горан Латиновић, *Република Српска, умијеће постојања*
(Архив Републике Српске и Удружење архивских радника Републике
Српске, Бањалука 2026, 82 стр.)
Goran Latinović, *The Republic of Srpska, the Art of Existence*
(The Archives of the Republic of Srpska and the Association of Archival
Workers of the Republic of Srpska, Banjaluka 2026, 82 pag.)

Потреба за прегледом историје српског народа на простору Републике Српске и Босне и Херцеговине од средњег вијека до савременог доба, па макар и у краткој форми, одавно постоји. Стога је објављивање књиге проф. др Горана Латиновића *Република Српска, умијеће постојања* један покушај да се попуни та празнина. Иако наслов упућује да је ријеч о историји српског народа на том простору почевши од 1992. године, аутор је на сажет начин обрадио целокупну прошлост Срба западно од ријеке Дрине, од њиховог досељавања на Балканско полуострво до савремених политичких изазова којима је Република Српска изложена у Босни и Херцеговини.

Латиновић је у „Предговору” (стр. 7) истакао да вишевијековно присуство српског народа на територији данашње Републике Српске и Босне и Херцеговине заслужују књигу која ће заинтересованом читаоцу, поготово странцу, пружити кратак и јасан историјски преглед, што је био ауторов мотив да напише ову, како наводи, „скромну књигу”. Након уводног дијела чији је наслов „Простор Републике Српске и Босне и Херцеговине у античко доба” (стр. 8), слиједи дио „Историја српског народа на територији Републике Српске и Босне и Херцеговине од средњег вијека до савременог доба” (стр. 9–71), који представља

саму срж Латиновићеве књиге. Тај централни дио састоји се од 14 поглавља, а прво међу њима је „Босна као област у Србији и као једна од српских средњовјековних држава” (стр. 9–24), послје којег слиједе поглавља – „Како су се титулисали краљеви Босне?” (стр. 24–26) и „Ко су били ’добри Бошњани’?” (стр. 26–28). Суштина написаног у три поглавља о средњем вијеку би се могла свести на следеће: Босна је у почетку била област у саставу Србије, а затим самостална држава. Упркос томе што је касније имала посебан државни и друштвени развој и веома сложене вјерске прилике на свом тлу, Босна се не може издвајати из историје Срба у средњем вијеку, иако је политичка и црквена подвојеност утицала на њено постепено удаљавање од Србије. У таквим околностима, разлике између двију држава једног истог народа су постајале све израженије, али је њихов пад под Турке створио нову реалност.

Пет поглавља се односи на нови вијек: „Исламизација и живот Срба под турском владавином” (стр. 28–32), „Знаменити Срби муслиманске вјероисповијести” (стр. 33–34), „Буне и устанци Срба у Босни и Херцеговини од почетка XIX вијека до 1878. године” (стр. 35–36), „Отпор Срба аустро-угарској политици стварања тзв. ’босанске нације’” (стр. 36–39) и „Страдање Срба у Босни и Херцеговини у Првом свјетском рату (1914–1918)” (стр. 39–42). Аутор је посебну пажњу посветио исламизацији једног дијела српског народа, нарочито у Босни, гдје је превјеравање узело већег маха у односу на остале српске земље, наводећи да је промјена вјере доводила постепено до стварања другачијег менталитета и да је јаз између припадника истог народа постајао све дубљи услед ратова који су вођени између хришћанских држава и Турског царства од XVI до краја XVIII вијека. Упркос томе, многи исламизовани Срби су памтили своје поријекло, а неки су оставили

значајан траг у историји и култури српског народа. Одсуство слободе и сопствене државе, као и лична и имовинска обесправљеност и изложеност насиљу довели су до низа буна и устанака православних Срба у Херцеговини и Босни током XIX вијека, међу којима је најзначајнији био устанак од 1875. до 1878. године, у који су се укључили и римокатолици. Ипак, тај низ буна и устанака је завршио смјеном турске окупације аустроугарском окупацијом, чија је политика стварање једне нове и вјештачке нације изазвала снажан отпор Срба. Аустроугарска је сузбијала српски национални покрет политички мотивисаним и монтираним судским процесима, а врхунац прогона српског народа у Босни и Херцеговини десио се у Првом свјетском рату.

Аутор је посветио шест поглава савременој историји: „Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца / Краљевина Југославија – слобода и равноправност за све (1918–1941)” (стр. 42–46), „Геноцид над Србима у Независној Држави Хрватској, грађански и ослободилачки рат (1941–1945)” (стр. 46–52), „Национално питање у социјалистичкој Југославији (1945–1991) и покушај претварања Босне и Херцеговине у матичну републику Муслимана” (стр. 53–56), „Југословенски рат (1991–1995): узроци, главни токови и последице” (стр. 56–61), „Стварање Републике Српске као одговор на обесправљивање српског народа” (стр. 61–66) и „Отпор Републике Српске утапању у унитарну Босну и Херцеговину под муслиманском владавином” (стр. 67–71). Аутор је истакао да су ослобођење и уједињење 1918. године били епохални догађаји који су окончали вишевијековну туђинску окупацију и да је нова држава омогућила пуну равноправност свих њених становника. Међутим, тај релативно кратки период слободе је окончан 1941. године, а стварање Независне Државе Хрватске и њена политика геноцида су довели до устанка српског народа и ослободилачког рата, који је добио и димензију грађанског рата, односно сукоба између два покрета, партизанског и четничког. Латиновић пише да је геноцид над Србима у НДХ био догађај без преседана у дотадашњој историји српског народа који је оставио изузетно тешке и трајне последице. Посебно је занимљив дио у којем аутор наводи процентуално учешће Срба, муслимана и Хрвата у укупном становништву Босне и Херцеговине уочи Другог свјетског рата и њихово процентуал-

но учешће у партизанским губицима, што недвосмислено показује да је Народноослободилачки покрет превасходно имао српски карактер. Аутор се бавио и настојањем комунистичке власти да претвори Босну и Херцеговину у матичну републику Муслимана, који су статус нације добили 1968, да би на попису становништва 1971. године, по први пут, постали релативна већина у БиХ. За разлику од већине историчара који сматрају да су од 1991. до 1995. године вођени „ратови”, Горан Латиновић досљедно пише о једном рату, којег назива Југословенски рат и који је имао различите етапе. Уводећи читаоца у процес стварања Републике Српске, он је дао пресјек узрока, главних токова и последица Југословенског рата да би потом посебну пажњу посветио Босни и Херцеговини и једном догађају из средине октобра 1991. године, последице којег у БиХ више није било повратка назад са пута који је водио у грађански рат. Ради се о муслиманско-хрватском пучу у Скупштини Босне и Херцеговине, кад су посланици ове коалиције, без присуства српских посланика, изгласали Меморандум о сувереној Босни и Херцеговини и Платформу о уставном уређењу Босне и Херцеговине, свводећи тиме српски народ на статус националне мањине. Тај догађај је био окидач који је навео Србе да започну стварање Републике Српске. Трагични сукоб је окончан Дејтонским споразумом и Париским миром, али искушења за Републику Српску нису престала јер су западне силе, преко свог експонента – високог представника – упорно настојале да Републику Српску лише што је могуће више надлежности, под изговором стварања функционалне државе Босне и Херцеговине. Аутор је, у том контексту, писао и о политичкој кризи из 2025. године, која је оцијењена најозбиљнијом од завршетка рата.

Латиновић је извео кратак „Закључак” (стр. 72), дао „Препоруку за даље читање” (стр. 73–81), која обухвата 145 библиографских јединица објављених извора и литературе и навео „*Биљешку о аутору*” (стр. 82).

Двојезична књига *Република Српска, умјеће њојствојања* је врло прегледно написана и лако се чита. Аутор је успио у основној намјери – да читаоцу, домаћем и страном, пружи веома сажет историјат српског народа на територији Републике Српске и Босне и Херцеговине, наглашавајући неколико значајнијих тема и то је учинио на основу реле-

вантних извора и литературе. Објављивање књиге и на енглеском језику (*The Republic of Srpska, the Art of Existence*) значајан је искорак у том погледу, али је штета што она није илустрована, ако се изузме 11 историјских карата. Књига је нека врста увођења у историју

Републике Српске, о којој озбиљне научне синтезе треба очекивати у будућем времену.

Борис Радаковић
НП „Козара“, Приједор
borisradakovic7@gmail.com

UDC 94(497.113 Žabalj)“17/19“(082)(049.32)
UDC930.85(497.113 Žabalj)“17/19“(082)(049.32)

Примљен / Received: 1. 12. 2025.
Прихваћен / Accepted: 9. 12. 2025.

Историја насеља општине Жабаљ, књ. I—III

Зборници радова са научних скупова под називом „Историја насеља општине Жабаљ“ који су одржани у Жабљу 2021, 2022. и 2023. године; Матица српска и Библиотека „Вељко Петровић“; Нови Сад – Жабаљ 2022, 2023, 2024.

[гл. и одг. уредник Милан Мицић; чл. уредништва: Милан Мицић, Горан Васин и Слободан Бјелица]

Зборници радова под називом *Историја насеља општине Жабаљ*, укупно три до сада, са истоимених научних скупова, објављени су у издању Општинске народне библиотеке „Вељко Петровић“ из Жабља и Матице српске из Новог Сада. Главни и одговорни уредник зборника је др Милан Мицић. Уредништво зборника чине др Милан Мицић, проф. др Горан Васин и проф. др Слободан Бјелица. Партнерство између наведених институција успостављено је 2021. године, када је потписан заједнички Протокол о сарадњи између Општине Жабаљ и Матице српске. Циљ Протокола је промоција локалног историјског и културног наслеђа, с нагласком на

историји Шајкашког батаљона, Српског националног покрета и знаменитих личности Шајкашке.

Шајкашка област обухвата подручје на југоистоку Бачке, које у целости припада општини Жабаљ и Тител, и делимично општини Србобран и Нови Сад. Реч је о јединственој културно-историјској регији коју карактеришу бројне заједничке одлике.

У зборницима се налазе радови са темама из различитих области живота житеља сва четири места у општини Жабаљ, од периода пре наше ере, преко најранијих помена о овим насељима, све до данас.

Историја насеља општине Жабаљ, књига I

(Зборник радова са Научног скупа одржаног у Жабљу 25. новембра 2021. године. Матица српска – Библиотека „Вељко Петровић“; Нови Сад – Жабаљ 2022; 214 стр.)

Први научни скуп у Општинској народној библиотеци „Вељко Петровић“ у Жабљу одржан је 25. новембра 2021. Наредне, 2022, објављен је први зборник радова који су представљени на скупу. У зборнику је формално испраћен редослед излагања са скупа. Реч је о десет тематски разноврсних радова који сведоче о културној историји општине Жабаљ и обухватају период од времена римских насеобина до краја XX века.

Аутори радова су припадници академске заједнице и стручњаци различитих професија. Свој допринос научном капацитету првог зборника дали су историчари: проф. др Владан Гавриловић, проф. др Горан Васин, проф. др Слободан Бјелица, др Милан Мицић, Жарко Панић и историчарке др Љиљана Дожић и Љубица Отић, археолог Станко Трифуновић, етнолошкиња мр Катарина Радисављевић и теоретичар уметности и медија др Здравко Рајчетић.